

Públic

LA SOLIDARITAT ÉS L'ÚNICA MANERA DE SORTIR DE L'ABISME DE LA PANDÈMIA

Vicenç Navarro

Catedràtic Emèrit de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques,
Universitat Pompeu Fabra, i Professor de Health & Public Policy, The
School of Public Health, The Johns Hopkins University

7 de maig del 2021

Lluny de millorar, la pandèmia s'està agreujant a nivell mundial. Ja s'han mort 3,2 milions de persones a causa del coronavirus, amb més de 155 milions d'infectats, devastant les economies. I continua empitjorant. El número de nous casos diaris de coronavirus al món s'ha duplicat des de principis de març, i ha assolit les dues últimes setmanes el pic més alt registrat fins ara (l'anterior va ser a principis de gener). I el que és encara més preocupant és que la crisi apareix en indrets on es creia que s'havia superat la pandèmia, com són els casos de l'Índia i l'Uruguai. L'Índia acumula actualment el 40% de tots els nous casos a nivell mundial, amb una mortalitat de més de 3000 persones al dia. L'Uruguai, que s'havia mostrat com a un país exemplar, té ara la taxa

de contagi més alta del món. I **a Europa una quarta onada està paralitzant el continent, fet que endarrereix encara més la tan necessària recuperació econòmica.**

Per què està passant això?

Per respondre aquesta pregunta, cal entendre què està passant amb la pandèmia. I el primer element de la resposta és saber que el que està passant ara era previsible, **doncs importants institucions científiques ja ho havien estat anunciant des de feia temps. No se sabia quan ni on, però se sabia com. I així va ser.** El problema no és que no es conegués el perill que implicava ignorar allò que es vaticinava, **sinó el fet que les autoritats que ho sabien no n'informessin a la població.** Només més tard, quan la pandèmia va aparèixer i va explotar (i no hi ha cap altra manera de definir-ho) van sorgir les previsibles veus dels mecenes de sempre, personatges *superrics* i molt influents als mitjans **(com Bill Gates), que van alertar els establishments mundials que estava en perill la supervivència de l'ordre econòmic actual, promovent solucions que no l'alterarien mai, ja que calia i cal salvaguardar-lo per damunt de tot.**

Aquests mecenes, veus del "sentit comú" i d'allò "raonable" promouen solucions que respecten sempre les

coordenades de l'ordre establert, que està sent qüestionat per un creixent enuig popular. L'últim exemple és la mobilització de Bill Gates alertant els establishments polítics internacionals de la necessitat i urgència de respondre als problemes creats per la pandèmia, apareixent als principals fòrums mediàtics on la saviesa convencional es reproduïx demanant que es mobilitzin recursos per aturar la pandèmia, **ahora que s'oposa a la suspensió de les patents de les empreses productores de les vacunes anticovid-19 (la qual cosa permetria que es poguessin produir a tot arreu, facilitant el control de la pandèmia).** Aquesta última mesura, que és d'enorme importància i rellevància (en permetre la vacunació massiva i l'elevada immunització de la població mundial) **es topa amb l'oposició de la poderosa indústria farmacèutica productora de les vacunes anticovid-19 a la que Bill Gates, el gran mecenes, és proper.** Un dels centres de recerca finançat pel Sr. Gates, el **Institute for Health Metrics and Evaluation, manté importants relacions empresarials amb companyies farmacèutiques com ara Pfizer, Merck, Novo Nordisk, Gilead, Glaxo Smitkline, Novartis i d'altres, la qual cosa explica la seva oposició a la suspensió de les patents, causant amb això que la pandèmia no es resolgui** (veure *Are Bill Gates's Billions Distorting Public Health Data?*, **The Nation** 12.03.21).

Evitant la resolució del problema

El gran error d'aquells que s'oposen a suspendre provisionalment aquestes patents és que no tenen en compte que **la pandèmia no es resoldrà en una part del món si no es resol a la resta**. I això és el que amaga el Sr. Gates. La solució per contenir la pandèmia requereix no només la vacunació dels ciutadans dels EUA, del Regne Unit o de la UE, **sinó també la vacunació massiva de la resta del món**. "L'ajuda" als països pobres (que és el que aconsella Gates, enviant-los quantitats de vacunes que són clarament insuficients) esgrimint raons humanitàries (estimulant alhora la suposada responsabilitat social del món empresarial) **és dramàticament insuficient, ja que la vida de la població dels països rics depèn de la vida de tots els demés**.

El perquè de la urgència de vacunes per a tot el món

M'explicaré. Suposem que tota la població dels països rics estigui ja pràcticament vacunada. Doncs bé, això no és suficient per evitar que es produeixin contagis i morts, **ja que el virus canvia constantment, mutant a noves variants més perilloses, algunes de les quals poden ser resistents a les vacunes conegudes. I és aquest el problema: a no ser que estiguem vacunats i immunitzats a tots els països, cap no aconseguirà la plena immunitat**. Ja ho estem veient ara a l'Índia. La novetat preocupant a l'Índia és que la nova

variant del virus sembla estar atacant també persones que ja havien estat vacunades. Si és cert que això està passant massivament, ens trobem amb el temut i previst problema. **Els suposats protegits no ho estem tant. I és aquesta l'arrel del problema.** Els estudis més fiables afirmen que sense canvis substancials (com ara la vacunació massiva de tota la població mundial) en el sistema actual de producció i distribució de les vacunes, **no s'assoliria el necessari percentatge de vacunació per aconseguir nivells d'immunitat als països en vies de desenvolupament en menys de tres anys. I és gairebé impossible que les mutacions del virus que constantment estan apareixent no produeixin virus resistents a les vacunes existents durant aquest període. Això significaria que hauríem de començar tot de zero, cronificant un problema gravíssim. La famosa immunitat de ramat no funciona quan hi ha una disparitat tan gran en la immunitat de la població mundial.**

D'aquí ve l'enorme urgència de vacunar a tothom i el més aviat possible, la qual cosa es podria fer en qüestió de mesos i no en qüestió d'anys. Això explica la pressió de més de 100 països (dirigits per l'Índia i Sudàfrica), juntament amb l'OMS i milers de personalitats i governants de moltes sensibilitats polítiques diferents, que estan promovent la suspensió provisional (mentre duri la pandèmia) de les patents de les vacunes de coneguda eficàcia per tal que **les puguin fabricar molts països, tant els desenvolupats**

com els que estan en vies de desenvolupament, la qual cosa podria resoldre aquesta situació en menys d'un any. Sabem que existeix la capacitat intel·lectual i els mitjans per fabricar aquestes vacunes (com ja ho fan ara, produint genèrics més barats dels productes farmacèutics existents, molts d'ells desenvolupats als països rics). I és aquí on el filantrop i mecenes Bill Gates, quan assenyala que els països en vies de desenvolupament no són competents per fer-ho, està equivocat. En realitat, l'Índia, que avui està patint una crisi enorme per la covid-19, té la major indústria farmacèutica del món. Aquells que s'oposen a suspendre les patents suggereixen que, enlloc de facilitar l'expansió de la producció de vacunes en diverses parts del món, els països rics donin vacunes als països pobres, la qual cosa estan fent a una velocitat i intensitat clarament insuficients que no resolen el problema.

Per què no ho fan?

La resposta és, senzillament, que no volen (tot i que sigui provisionalment) crear un precedent: la propietat intel·lectual s'ha de respectar per sobre de tot, encara que sigui en detriment de tota la resta, que és la vida de tots, incloent la de la població que ja està suposadament immunitzada. Aquesta postura és resultat de l'enorme domini de les dretes

conservadores i liberals en les institucions de govern internacional (com les de la UE) que sostenen que el sistema actual ja funciona bé. Així ho assenyalava ni més ni menys que el Sr. **Thierry Breton, Comissari Europeu del mercat interior de la UE i gran admirador de l'actual sistema de producció i distribució de les vacunes, que va assenyalat que el sistema actual (suposadament liderat per les empreses productores de les vacunes) és el que ens ha permès tenir vacunes en uns mesos quan normalment trigen anys.** Aquest personatge creu, per tant, que són les empreses productores actuals les que poden resoldre el problema de falta de vacunes a nivell internacional, subratllant alhora que el fet que tots els països poguessin tenir accés a les patents de cada vacuna no resoldria el problema de la seva escassetat.

L'error o falsedat d'aquells que s'oposen a la suspensió de les patents

Però aquest argument oblida, ignora o amaga diversos fets. Un és que el descobriment d'aquestes vacunes es va fer gràcies a una enorme inversió pública, tant en la investigació bàsica que va permetre el desenvolupament de l'aplicació pràctica del coneixement com en la contractació bilionària (milions de milions) per part dels Estats. Sense aquests fons públics, el desenvolupament de les vacunes no hauria estat

possible. Per cert, és important assenyalar també que, com ha mostrat l'economista Dean Baker, **Microsoft, l'empresa fundada per Gates, no hauria estat possible sense l'enorme quantitat de recursos públics que es van invertir per a la seva creació.** En realitat, **les prioritats de la indústria farmacèutica regida per les conegudes "lleis del mercat" van sovint en sentit contrari a les necessitats de la ciutadania. És més, la competitivitat entre les fàbriques productores de vacunes determina una confidencialitat, privacitat i secretisme en la tasca investigadora que dificulten fins i tot el desenvolupament científic, ja que aquest requereix la transmissió de coneixement entre les diverses institucions de recerca i empreses productores de vacunes, traduint-se en un endarreriment enorme en el desenvolupament normal del coneixement. L'evidència d'aquest fet és enorme.**

Tot això explica que en situacions excepcionals (com en estat de guerra) els Estats hagin intervingut exigint un canvi en la dinàmica de treball, obligant a posar per davant el bé comú a l'interès particular de les empreses privades. Per exemple, durant la **II Guerra Mundial,** el govern federal als EUA va forçar a totes les empreses farmacèutiques, a més de **donar prioritat a la producció de certs productes com ara antibiòtics, a que compartissin tot el coneixement de què disposaven.**

Altres exemples són l'eradicació de la **poliomielitis (coneguda com a pòlio)**, que va ser possible gràcies a la decisió del seu descobridor, el doctor Jonas Salk, de no patentar-la al no tenir cap aspiració de privatitzar el coneixement derivat de la seva investigació. ***“Privatitzar la investigació científica -deia ell- és tan absurd com intentar privatitzar la llum solar.”*** I va passar una mica el mateix amb el control de la verola. Va ser el president dels EUA, **Ronald Reagan -el primer en promoure el neoliberalisme, juntament amb Margaret Thatcher al Regne Unit- el que va iniciar aquest procés d'expansió del dret a la propietat de béns comuns, amb els enormes costos que això ha implicat.**

Són els països en vies de desenvolupament incompetents per produir les vacunes ells mateixos?

Aquest argument en contra de la suspensió de les patents es topa amb la realitat que actualment **la majoria de fàrmacs al món (que són genèrics) es produeixen a països en vies de desenvolupament.** Aquests països són els majors productors de genèrics, és a dir, dels mateixos productes farmacèutics comercialitzats un cop la seva patent ha expirat. Són pràcticament les mateixes substàncies que es venen a preus molt més econòmics que l'original. **Ja ho estan fent, i no hi ha raó perquè no poguessin produir les vacunes anticovid-19, que requereixen un breu**

període d'entre sis i deu mesos per començar a produir-les. De fet, com ja he assenyalat, l'Índia, un dels països més colpejats per la pandèmia, és el país que té les productores farmacèutiques més grans del món. I és una mica el mateix que passa als països anomenats incorrectament "pobres". La gran majoria d'aquests països tenen els recursos necessaris per sortir de la seva pobresa. El fet que la majoria de la població sigui pobra es deu al fet que, per norma general, la majoria no controla els seus recursos. No hi ha dubte que **permetre la màxima producció de les vacunes a diverses parts del món no només és possible, sinó necessari i urgent.** Com bé ha dit el **Director General de l'OMS, el Dr. Tedros Adhanom, l'única solució a la pandèmia és que els països rics permetin produir les vacunes anticovid-19 que han mostrat la seva eficàcia als països en vies de desenvolupament. Segons ell, "la solidaritat és l'única manera de sortir d'aquest abisme".**

Aquesta solidaritat és urgent també per a la resolució de la pandèmia als països rics (com Espanya) ja que, a més del fet que aquests països es beneficiarien de la producció massiva de vacunes derivada de la suspensió de les patents, això facilitaria la vacunació generalitzada prevenint l'aparició de variants que fossin resistents a les vacunes actuals (la qual cosa és més que probable que passi si es continua sense una vacunació massiva a nivell mundial).

L'oposició dels partits conservadors, liberals i socioliberalis a eliminar provisionalment les patents de les vacunes anticovid-19

És preocupant que, a causa de la gran influència dels economistes de sensibilitat neoliberal del PSOE, que governa a Espanya (en coalició amb Unidas Podemos), aquest partit votés al Parlament Europeu (juntament amb PP, Vox i Ciudadanos), fa uns dies, en contra de la proposta de l'eurogrup parlamentari d'esquerra (The Left) (que inclou Unidas Podemos i altres partits a l'esquerra del grup socialista) de suspendre les patents de les vacunes anticovid-19 (provisionalment durant la pandèmia) al Parlament Europeu. El constant suport del PSOE al principi de la propietat i la seva resistència a interferir en les polítiques del mercat (així com el crònic subdesenvolupament de la inversió social en la seva política industrial) expliquen **l'enorme problema de falta de mascaretes i ventiladors al país al principi de la pandèmia. L'abundant i exitosa indústria tèxtil (amb grans magnats i mecenes com ara Amancio Ortega, que va voler mostrar el seu suport per resoldre la pandèmia donant 63 milions d'euros en equipament a la sanitat) hauria d'haver produït mascaretes de forma massiva, bé voluntàriament o forçades per l'Estat, enlloc de produir vestits d'alta costura fora d'Espanya, buscant salaris més baixos fora del país. Hauria estat més patriòtic i eficaç que, almenys provisionalment, fes mascaretes i material sanitari,**

fabricant-los a Espanya, creant ocupació. Va ser un error que el govern no n'aprengué i que no intervingués reorganitzant la indústria espanyola per produir aquells equipaments i eines que han estat fonamentals per respondre a la pandèmia (**com ho està fent l'Administració Biden als EUA, trencant amb el trumpisme imperant en aquell país**).

El significat dels canvis als EUA per a Espanya

No hi ha plena consciència a Espanya del que està passant als EUA, on hi ha hagut una protesta sense precedents enfront del trumpisme (que era l'expressió extrema del neoliberalisme iniciat pel president Reagan, l'autor del famós eslògan "*El govern no és la solució, sinó el problema*"), que ha canviat profundament l'orientació de les polítiques federals dels EUA. El trumpisme va ser la màxima expressió de la revolució neoliberal, adoptada també, a través de la tercera via, per la socialdemocràcia europea, que va passar de socialdemòcrata a socioliberal. Aquesta revolució suposava el triomf del món empresarial i, sobretot, de l'especulatiu i financer sobre el capital productiu i el món del treball. La primera mesura adoptada pel president Reagan va ser derrotar el món sindical en la vaga de controladors aeris. El grau d'extremisme a favor del món empresarial que **va encarnar Trump apareix amb tota claredat en el seu**

negacionisme, posant per davant els interessos del món empresarial a tota la resta. El binomi Vox-PP d'Ayuso és la versió espanyola d'aquest trumpisme.

Però el que no s'ha explicat bé a Espanya és la intensitat de la protesta que va tenir lloc als EUA enfront del trumpisme, que es va traduir en la considerable força que van tenir les esquerres durant les primàries del Partit Demòcrata. Aquesta influència va derivar en un pacte entre Biden i Bernie Sanders, el candidat socialista, que explica el canvi de 180 graus de les polítiques federals. Com ha assenyalat The New York Times, aquestes suposen la reactivació del New Deal, amb una dimensió molt important: redefinir el significat de política industrial, posant els productes socials per davant de la producció de béns de consum de caràcter mercantil. No és just ni eficient per un país produir tants automòbils, quan hi ha tan pocs ventiladors als hospitals, com tampoc ho és dissenyar i confeccionar vestits d'alta costura quan el que cal són bates de protecció i mascaretes, o no considerar l'atenció als infants i a les persones dependents -incloent la gent gran- com un element fonamental per tal de garantir la qualitat de vida i benestar de la població, objectiu que hauria de ser prioritari per a qualsevol govern que es defineixi com a democràtic.

L'enorme fracàs del neoliberalisme i la seva màxima expressió, el trumpisme, explica que, **resultat d'una mobilització popular, es consideri que "el govern no és un problema sinó que és part de la solució", com va afirmar el president Biden en el seu discurs al Congrés prometent, durant la campanya electoral enfront de Trump, donar suport a l'eliminació de les patents –tal com havia promogut Bernie Sanders-, la qual cosa acaba de complir.** No és cert, per tant, que hagi estat una sorpresa com han assenyalat diversos mitjans a Espanya, la qual cosa reflecteix el limitat coneixement de la realitat nord-americana. S'està produint un canvi molt notable en què és interessant subratllar que **el The New York Times també doni suport a la proposta, així com la màxima dirigent del Partit Demòcrata, la Sra. Nancy Pelosi. Això és un exemple més de la importància de recuperar el New Deal als EUA, de tal manera que no hi ha hagut mai abans una proposta d'inversió pública major -incloent la inversió social-.** El que és important de destacar és que, segons l'enquesta de la cadena NBC, **la gran majoria de la població nord-americana està a favor d'aquestes mesures, incloent la majoria de votants republicans,** la qual cosa ha posat el Partit Republicà, controlat pels trumpistes, en una situació difícil. La majoria de la població està a favor de la solidaritat nacional i internacional.

La important notícia que el govern espanyol acaba de declarar el seu suport a la suspensió provisional de les patents anticovid-19

Acaba de sortir la notícia important que el govern espanyol ha decidit donar suport a la suspensió provisional de les patents de les vacunes. Sens cap mena de dubte, això es deu a la declaració del president Biden de suspendre-les, ja que fins ara el que ha passat al Parlament Europeu anava en sentit contrari. Seria molt positiu que el partit governant, el PSOE, recuperés la seva vocació transformadora i fos més atrevit per enfrontar-se als enormes *lobbies* econòmics, financers i farmacèutics que estan interferint en l'aplicació de polítiques públiques necessàries per millorar el benestar de la població espanyola. És impossible que a Espanya es puguin resoldre els greus problemes existents, magnificats per la pandèmia, sense un canvi molt notable de les seves polítiques públiques, amb un major intervencionisme del sector públic en cobrir els enormes dèficits socials (en sanitat, en salut pública, en educació en serveis socials, en habitatge i en la creació d'ocupació estable i de qualitat). Aquests dèficits han creat una gran polarització social que dificulta la cohesió del país. No seria just ni eficient que, en un moment en què la solidaritat és tan necessària per resoldre la crisi sanitària i social, encara es mantinguessin postures com ara l'oposició a la suspensió provisional de les

patents a nivell nacional i internacional per resoldre i anul·lar la pandèmia, i recuperar així l'activitat econòmica i el benestar de la població.